

Vergaderjaar 1993–1994

23 306

Wijziging van de Wet op de economische mededinging (vergroting van de effectiviteit)

Nr. 10

VERSLAG VAN EEN MONDELING OVERLEG

Vastgesteld 14 april 1994

De vaste Commissie voor Economische Zaken heeft op 13 april 1994 overleg gevoerd met de Staatssecretaris van Economische Zaken over **de Wijziging van de Wet economische mededinging**.

Van het overleg brengt de commissie bijgaand woordelijk verslag uit, dat is vervaardigd door de Stenografische dienst.

De voorzitter van de vaste Commissie voor Economische Zaken,
Vos

De griffier van de vaste Commissie voor Economische Zaken,
Van Overbeeke

¹ Samenstelling:

Leden: Spieker (PvdA), Lansink (CDA), Gerritse (CDA), Van Erp (VVD), Van der Linden (CDA), Van Iersel (CDA), ondervoorzitter, Blaauw (VVD), Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), Tommel (D66), Vos (PvdA), voorzitter, G.H. Terpstra (CDA), Van Gelder (PvdA), Boers-Wijnberg (CDA), Van Rijn-Vellekoop (PvdA), Feenstra (PvdA), Ter Veer (D66), Lonink (PvdA), G. de Jong (CDA), Witteveen-Hevinga (PvdA), Rosenmüller (GroenLinks), Kersten (PvdA), Ramlal (CDA)
Piv. leden: Huys (PvdA), Van Vlijmen (CDA), Mateman (CDA), Verbugt (VVD), Van der Hoeven (CDA), Wolters (CDA), Remkes (VVD), De Korte (VVD), Schimmel (D66), Vermeend (PvdA), Van Houwelingen (CDA), Verspaget (PvdA), Reitsma (CDA), Akkerman (PvdA), J.H. van den Berg (PvdA), Ybema (D66), Leerling (RPF), Doelman-Pel (CDA), Van Traa (PvdA), Van Ojik (GroenLinks), Melkert (PvdA), Van Dijk (CDA), E. van Middelkoop (GPV)

Stenografisch verslag van een mondeling overleg van de vaste Commissie voor Economische Zaken

Woensdag 13 april 1994

Aanvang 12.30 uur

Voorzitter: Van Gelder

Aanwezig zijn 4 leden der Kamer, te weten:

Van Erp, Van Gelder, G. de Jong en Lonink,

alsmede mevrouw Van Rooy, staatssecretaris van Economische Zaken, die vergezeld is van enige ambtenaren van haar ministerie.

De **voorzitter**: Ik open dit mondeling overleg met de staatssecretaris van Economische Zaken over de Wijziging van de Wet economische mededinging. Dit overleg komt in feite in de plaats van een plenaire behandeling. Het is een wetgevings-MO. Er zijn geen amendementen ingediend. Wij kunnen volstaan met algemene beschouwingen. De vraag die wij aan het einde van het MO te behandelen hebben, is of morgen over dit onderwerp gestemd kan worden in de Tweede Kamer.

De heer Tommel laat zich verontschuldigen. Hij was door omstandigheden niet in staat hierbij aanwezig te zijn. Ik heet de staatssecretaris, de haar vergezellende ambtenaren en de mensen op de tribune hartelijk welkom.

De heer **De Jong** (CDA): Voorzitter! Wij sluiten in stijl de debatten met deze staatssecretaris over de economische mededinging af. Dat komt misschien wel het meest treffend tot uiting in de agenda. Uit de samenstelling blijkt duidelijk het tweesporenbeleid dat niet serieel, maar parallel is geschakeld op een gegeven moment. Het is goed geweest dat wij halverwege de rit in onderlinge overeenstemming hebben besloten, het beleid parallel te laten

lopen. Aan de ene kant wordt de bestaande wetgeving beter opgetuigd, aan de andere kant wordt een procedure in gang gezet die ertoe kan leiden dat onze nationale wetgeving op Europese leest wordt geschoeid.

Wij zijn erg tevreden dat het tempo is gehandhaafd. De staatssecretaris maakt zelf een toespel in het begin van de adviesaanvraag op het feit dat deze aanvraag geen open adviesaanvraag is, zoals weleens wordt geklaagd door de Sociaal-economische raad. Men kan hiermee vooruit. De staatssecretaris heeft duidelijk laten blijken in welke richting zij denkt. Ik ben erg tevreden over het feit dat zij aan het geheel een termijn heeft verbonden die niet al te lang is. Ik heb van de SER begrepen dat er deze zomer een advies zal komen.

Ik heb de schriftelijke voorbereiding van het wetsvoorstel nog eens doorgelezen. Ik heb geen behoefte, de discussie die in extenso is gevoerd, te herhalen. Dat zou immers neerkomen op een herhaling van zetten. De vragen die wij hebben gesteld waren indringend. De antwoorden waren adequaat. Ik kan daarom nu reeds medelen dat wij morgen met het wetsvoorstel kunnen instemmen. Dat zal geen verrassing zijn.

In de adviesaanvraag is een punt onopgelost gebleven, namelijk de concentratiecontrole. Wij moeten de adviezen van de Commissie economische mededinging en van de SER afwachten. Uit de argumentatie pro en contra van de staatssecretaris blijkt duidelijk dat zij er zelf ook nog niet uit is. Er wordt gezegd dat in Brussel hierover nog wordt gesproken. In 1996 komt men misschien met een verlaging van de

drempel. Je hoeft echter niet lang met Brussel te bellen om erachter te komen dat het in 1996 waarschijnlijk ook niets wordt en dat het waarschijnlijk sint-juttemis wordt. Misschien wil de staatssecretaris nog eens ingaan op de voortgang die naar haar mening Van Miert kan maken met dit dossier in 1996. Als het sint-juttemis wordt, dan vraag ik mij af wat de positie van de staatssecretaris wordt. Iedereen is een voorstander van one stop shopping. De thans gehanteerde drempel is te hoog.

Er wordt gezegd, dat de concentratiecontrole achterwege moet worden gelaten. Kom je dan niet in moeilijkheden met een ander waardevol element in de adviesaanvraag, namelijk de evenknie van artikel 86, de economische machtsposities? Ook voor het vaststellen van een economische machtspositie zul je inzicht moeten hebben in de relevante markt en in de vraag wat onder een machtspositie wordt verstaan. Er wordt gesteld, dat onderzoek moet worden verricht ter zake van de concentratiecontrole. Mijns inziens geldt dat ook voor de economische machtsposities. Ik verwijs in dit verband naar het debat over de persfusies. Aan de hand van percentages zou kunnen worden vastgesteld wanneer sprake is van economische machtsposities. Er is ook nog een grijs tussengebied, waarin de beleidsvrijheid iets moeilijker is. Vastgesteld zal moeten worden wat een relevante markt is. Ik begrijp best, dat dit geen gemakkelijke opgave is. Kan de staatssecretaris nader ingaan op dat jaar 1996 zonder einde?

De heer **Lonink** (PvdA): Voorzitter. Wij hebben steeds volop de twee

trajecten gesteund. De staatssecretaris is daarover ook steeds enthousiaster geworden. Het gevolg is een adviesaanvraag. Ik hoop dat een en ander in de volgende kabinetsperiode gerealiseerd kan worden. Wij zijn blij met die trajecten. Het eerste traject van verscherping heeft geleid tot het aanpakken van prijskartels, marktverdelingsafspraken, tarieven van vrije-beroepsbeoefenaren. Ik denk aan de makelaars en thans de notarissen. Er komt ook concurrentie vanuit het buitenland. De concurrentieprikkels kunnen er wellicht toe leiden, dat er in de toekomst ter zake van de apothekers en specialisten ook wat te verhapstukken valt.

Ik geef de staatssecretaris aan het einde van de rit een compliment voor haar inzet op dit terrein. Het is in het verleden wel eens anders geweest. In het kader van de Wet economische mededinging was sprake van een duidelijke lijn. De staatssecretaris wist, waar zij naartoe wilde. De Kamer heeft dat breed gesteund. Wij hebben altijd voor dat beleid gepleit. Kartels ondergraven met concurrentievermogen. Een opener markt op wereldniveau. Wellicht moeten internationale afspraken worden gemaakt. Vaak betekenen kartels een te hoge prijs voor de consument. Het is zaak, dat op dat terrein voortgang wordt gemaakt.

Als laatste stap zijn een aantal wijzigingen in de Wet economische mededinging voorgesteld, die de effectiviteit en de handhaafbaarheid van het mededingingsbeleid ten goede komen.

Ik wil nog iets zeggen over het onderling afgestemd feitelijk gedrag op Europees niveau. Nederland hanteert daarvoor een andere formulering. Dat kan tot uitdrukking komen in andere vormen. In het voorlopig verslag is daarover gesproken. Zo is het mogelijk dat een leverancier – ik noem als voorbeeld een grote koffiebrander – druk uitoefent op partijen om een bepaalde prijs te handhaven. Op dat moment is er geen sprake van onderling afgestemd gedrag maar kan worden gesteld dat iemand zijn machtspositie gebruikt om anderen te bewegen, een bepaald gedrag te kiezen met betrekking tot de prijzen. Het resultaat is uiteindelijk hetzelfde. De vraag rijst hoe in dergelijke situaties naleving van de regels wordt afgedwongen.

Terecht wordt er in de nota naar aanleiding van het eindverslag op gewezen dat er ook op Europees niveau geen definitie bestaat in verband met onderling afgestemd feitelijk gedrag. Echter, men zou toch wat duidelijker, zoals ook in de memorie van toelichting wordt aangegeven, een beleid kunnen voeren waaruit blijkt dat in Nederland onderling afgestemd feitelijk gedrag wordt verstaan wat in artikel 85, eerste lid, van het Verdrag tot oprichting van de EG is vermeld. Bij die werkwijze ontstaat in de toekomst automatisch een goede afstemming op de rechtspraak op EG-niveau. Als dit niet gebeurt, ontstaat er een geheel eigen rechtspraak op Nederlands niveau. Het lijkt mij gewenst dat die zaken parallel lopen.

Voorts vernemen wij graag de mening van de staatssecretaris over de kwestie waarover ik zojuist sprak: het door derden afdwingen van een bepaald gedrag. Men kan daarbij bijzonder ver gaan. Zo komt leveringsweigeren feitelijk voor. In elk geval is er een koffiebrander die een bepaalde supermarktketen niet wenste te leveren wanneer die keten met een bepaald gedrag zou doorgaan. Ook zijn boycot en dwang mogelijk wanneer een leverancier een dominante marktpositie inneemt. Steeds is het eindresultaat dat er prijsafspraken worden gemaakt en dat er sprake is van ongewenst uitwijkgedrag. Overigens, als op den duur de Europese markt zeer open wordt, zal dit kwaad zichzelf wel straffen omdat dan waarschijnlijk buitenlandse leveranciers in de markt stappen. Voor bepaalde, meer regionaal bepaalde markten zal dit mechanisme echter van minder betekenis zijn. Zo zal een dergelijke concurrentie minder goed mogelijk zijn bij de regionale bouw.

Voorzitter. Door de fractie van D66 is aandacht gevraagd voor de sanctiemogelijkheden. De staatssecretaris geeft in de nota naar aanleiding van het eindverslag aan dat hierop moet worden gelet bij de adviesaanvraag in verband met de nieuwe wet. In Nederland gaat het om een boete van f 25.000 tot f 100.000 en die valt natuurlijk in het niet bij de voordelen die soms het gevolg zijn van kartel-achtige afspraken. In Duitsland hanteert men het niveau van een miljoen DM of driemaal het behaalde voordeel. Ik voeg hieraan toe dat tot nu toe de

sanctiemogelijkheid in Nederland theorie is geweest. Van die mogelijkheid is immers nog nooit gebruik gemaakt, hetgeen kan inhouden dat de preventieve werking van grote betekenis is. Ik ga er in elk geval van uit dat de sanctiemogelijkheid een belangrijke rol speelt voor de naleving van de regels. Wij bepleiten dan ook dat wat dit betreft in de nieuwe wet duidelijker en beter wordt aangesloten op wat op dit terrein in Europa gebruikelijk is. Dat lijkt mij ook wat de rechtszekerheid betreft duidelijker voor het bedrijfsleven.

Vervolgens nog een punt met betrekking tot de wijziging, waar ook het VNO op heeft gewezen. Het gaat om het verschil tussen administratiefrechtelijke en strafrechtelijke handhaving. Dat betreft de vraag over de grijze gebieden, die er soms zijn, waardoor niet duidelijk is of dat juridisch verdedigbaar is. De Europese Unie kent een administratiefrechtelijke handhaving en wij een strafrechtelijke. Voor zover ik het kan overzien en in de contacten die ik heb gehad, wordt daarover verschillend gedacht door deskundigen, ook op juridisch gebied. Daar lijken het soms ook politici. Onder juristen komen de laatste tijd al bijna evenveel verschillen van mening voor als onder economen. En dat zijn er vele, kan ik u zeggen. Ik hoop wel dat hierover terdege is nagedacht. Ik weet in elk geval dat het VNO er een belangrijk punt van maakt. Ik weet niet of het een strategisch punt is of dat het een inhoudelijk zwaarwegend punt is. Ik hoor daarover graag de mening van de staatssecretaris. Overigens zou het ook hier kunnen, want zij noemen dat punt ook met name naar aanleiding van onderling afgestemd feitelijk gedrag. Ook daar zou wat meer rechtszekerheid kunnen komen door toch aan te sluiten op het in Europa gehanteerde begrip voor de definitie van dat onderling afgestemd feitelijk gedrag.

Wat de adviesaanvraag betreft denken wij dat er op een aantal terreinen de komende tijd een discussie moet komen. Dat is ten eerste een discussie over de dienst die de uitvoering straks ter hand neemt en de band daarvan met de overheid. Voor zover wij op dit moment kunnen oordelen, neigen wij ertoe om te kiezen voor een structuur zoals in Duitsland van het Bundeskartellamt. Overigens zegt de

structuur niet altijd alles. Ik mag ernaar verwijzen dat De Nederlandse Bank op papier ook redelijk gekoppeld is aan het parlement. Informeel pakt het zo uit dat er gewoon een gesprek is tussen de minister van Financiën en de directeur van De Nederlandsche Bank. De gang van zaken is natuurlijk ook van belang in een land. In Duitsland heeft het Bundeskartellamt ook een bepaalde positie. Die is veel onafhankelijker dan in feite op papier geregeld is. Zo zal dit in Nederland ook wel een eigen leven gaan leiden. De keuze die nu heel duidelijk was gedaan voor een ambtelijke dienst, hangt dus wel af van de invulling die eraan wordt gegeven en van de afstand tot de overheid.

Er is uiteraard wel het probleem van de relatie tot de ministeriële verantwoordelijkheid. Ik kan mij niet goed herinneren dat dit punt geregeld is. Op dit moment zijn er nogal wat partijen en departementen betrokken bij het mededingingsbeleid. Wij hebben onder andere gesproken over de fusiecontrole. Soms is Justitie erbij betrokken, soms WVC. Het gaat om veel departementen. De ministeriële verantwoordelijkheid is uiteindelijk wel van belang. Misschien kan de staatssecretaris daar iets over zeggen.

Met betrekking tot een soort van Bundeskartellamt is ook relevant de vraag over concentratietoezicht, een vraag waarop ook collega De Jong is ingegaan. In Duitsland valt de fusiewetgeving bijvoorbeeld ook onder het Bundeskartellamt. De concentratietoetsing ligt in Nederland bij de SER, in de fusiegedragscode. Daar wordt ook naar verwezen. Ik vind dit voor een deel misleidend, omdat op grond van die gedragsregels een fusie alleen op procedurele aspecten door een SER-commissie kan worden goetst. Dan gaat het bijvoorbeeld over de bescherming van de belangen van de aandeelhouders en de bescherming van de belangen van werknemers. Die kunnen goetst worden. Als aan die procedurele regels is voldaan, kan de SER-commissie geen bezwaar meer maken, al ontstaat ook bijvoorbeeld ten gevolge van zo'n fusie een monopolie. Dan komt de mededinging aan de orde, want op dat moment is de concurrentie via een andere weg weggenomen. Wij hebben dat eerder meegemaakt. Er had een toetsing plaatsgevonden op

Europees niveau van een dominante positie op een lokale markt en er is dus een relatie tussen de SER-fusiecode en het materieel consultatietoezicht. Het zijn dus verschillende zaken. Wat dat betreft, zou het voor ons wenselijk zijn om in de toekomst als uitgangspunt te nemen dat alle concurrentie-beperkende afspraken door een kartelautoriteit moeten worden gezien en gekeurd. Je zou kunnen pleiten voor het opnemen van een wettelijke fusieregeling, ook misschien al in die nieuwe wet.

De heer **Van Erp** (VVD): Mijnheer de voorzitter. Ik wil mij aansluiten bij de complimenten door de heer Lonink geuit voor de inzet en voortvarendheid van deze staatssecretaris, waarmee zij de problematiek van de economische mededinging heeft aangepakt gedurende de laatste jaren. Van ons dus een compliment terwijl het bedrijfsleven zich afvraagt of niet veel beter gewacht kan worden tot de wet definitief is. Maar de staatssecretaris zegt terecht, dat wij aan Europese regelgeving moeten voldoen. De wetwijziging is tijdelijk om de effectiviteit te vergroten en daar sluiten wij ons dan ook bij aan.

De wet wordt ingetrokken als de nieuwe wet economische mededinging kracht van wet krijgt. Op 18 juni 1991 is in een mondeling overleg door ons al ingestemd met de te volgen koers met betrekking tot de economische mededinging en met name ook met deze beperkte wijziging van de bestaande wet. Er is een uitvoerige en naar mijn mening uitstekende schriftelijke voorbereiding geweest. De vele vragen zijn uitvoerig beantwoord maar niettemin wil ik toch nog een paar vragen stellen en opmerkingen maken.

De werkingssfeer wordt uitgebreid tot alle vrije-beroepsbeoefenaren. Daar zijn wij het wel mee eens maar hoe zit het dan met de kwestie van de notarissen? In de brief van 25 maart 1995 is toegezegd, dat er geen maatregelen met betrekking tot de tarieven van notarissen genomen zullen worden alvorens daarover gedebatteerd kan worden met o.a. de vaste commissie voor Justitie. Deze brief is ook ondertekend door deze staatssecretaris. Wordt een regeling met betrekking tot de notarissen van deze wetgeving nog uitgesloten of verwacht zij dat deze zaak is geregeld, voordat de Eerste Kamer

deze wet behandelt? Gesteld, dat de vaste commissie van Justitie inbrengt, dat de notarissen niet onder deze wet zouden moeten vallen, wat is dan de opvatting van deze staatssecretaris?

Voorzitter. Voor de eerste keer is in de wetgeving het begrip "ondernemer" gedefinieerd. Dat is heel interessant, want ik herinner mij evenals de heer Van Gelder dat wij in 1983 een uitvoerig mondeling overleg hebben gevoerd op initiatief van de heer Schartman over het begrip "ondernemer". Wij kregen te horen, dat het niet te definiëren was en gesteld werd in de brief van de staatssecretaris van Economische Zaken van 26 augustus 1983, dat een ondernemer volgens een uitspraak van de Raad van State van 17 juni 1983 ook iemand kan zijn, die voornemens is zich als ondernemer te gaan gedragen.

Staatssecretaris **Van Rooy**: Dat was in 1983? Toen waren er ook nog veel te weinig ondernemers!

De heer **Van Erp** (VVD): Er waren toen meer ondernemers dan nu!

Voorzitter. Het is toch interessant om eens de mening van de staatssecretaris te vernemen op dit punt. Hoe staan degenen die voornemens zijn zich als ondernemer te gedragen in relatie tot deze wet? En hoe staat het met overheden die zich als ondernemer gedragen? Wij kennen op diverse gemeentehuizen grondbedrijven die werken als adviesbureau voor anderen. Er is jurisprudentie. Dat staat op pagina 5 van de memorie van toelichting. Zo kunnen bijvoorbeeld ziekenfondsen niet onder het begrip ondernemer worden gerangschikt. Dat is een uitspraak van het Hof van 17 februari 1993. Maar in ons land zijn ziekenfondsen volop in de markt met verhuur en verkoop van bijvoorbeeld hoortoestellen en andere voorzieningen. Vallen die niet onder deze wet? Als die niet onder deze wet vallen, hebben wij daar grote moeite mee. De ziekenfondsen begeven zich op de markt en vormen in wezen een reguliere handel. Zij kunnen, wanneer zij niet onder deze wetgeving vallen, oneerlijk bezig zijn ten opzichte van de normale gevestigde detailhandel op dit terrein. Wij kunnen moeilijk accepteren dat zij ook nog eens buiten de werkingssfeer van deze wet vallen. Hetzelfde geldt voor

bepaalde activiteiten van nutsbedrijven. Ik zie dat de staatssecretaris knikt.

Wij gaan akkoord met het opheffen van de schorsende werking. Maar wat gebeurt er in de periode dat de Commissie economische mededinging advies is gevraagd? Stel dat het advies is uitgebracht. Dan moet er een besluit genomen worden. Is dat een bindend advies? Of is het slechts een advies en moet uiteindelijk de minister een besluit nemen? Dan zit er nog een periode tussen.

Staatssecretaris **Van Rooy**: Bedoelt u nu of straks na de adviesaanvraag?

De heer **Van Erp** (VVD): Straks.

Staatssecretaris **Van Rooy**: Dus als er een kartelautoriteit is?

De heer **Van Erp** (VVD): Ja.

Voorzitter. Het is zeer verleidelijk – en door verleidingen laat ik mij dikwijls leiden – om bepaalde casuïstieken aan te halen. Ik kom dan bij de leveringsweigering. Ik denk dat dit in bepaalde gevallen moet kunnen. Ik zal een voorbeeld geven van een leveringsweigering. Ik noem het verkopen van parfum aan één speciaal adres in een speciale plaats. Men verkoopt namelijk niet alleen parfum. Men verkoopt ook ambiance, sfeer en illusie. Op het moment dat men dat produkt algemeen en overal verkrijgbaar doet zijn, verkoopt men niet meer de ambiance, de illusie en de sfeer. Kan een leverancier of groothandelaar dat weigeren? Het betreft dan de bekende alleenverkoop. Ik kan ook wijzen op de exclusiviteit van een bepaald merk bonbons of kleding.

De heer **Lonink** (PvdA): Je mag een illusie maar op één adres kopen, anders wordt de verleiding te groot.

De heer **Van Erp** (VVD): Neen, anders is de exclusiviteit weg. Tevens noem ik de leveringsweigering wanneer ondernemers onder de adviesprijs verkopen. Het bedrijf kan dan zeggen: dan lever ik niet meer. Valt dat onder deze wet? Vervolgens noem ik de leden van Fleurop die prijsafspraken hebben over administratieve verwerkingskosten en de winkeliersvereniging die afspreekt om op maandagochtend op vrijwillige basis te sluiten. Op pagina 13 bij de memorie

van toelichting wordt ingegaan op de opsporingsdiensten, zoals de Economische controledienst. Ook de RCO schrijft daar iets over. Ik meen hierover een vraag te moeten voorleggen. Bij de opsporingsdienst moeten goed beargumenteerde klachten binnenkomen over een kartel. Dat zal ongetwijfeld gebeuren. Zo kan een journalist tegen de opsporingsdienst zeggen: ik publiceer mijn kennis of ik ben bereid nog niet te publiceren onder de voorwaarde dat ik te horen krijgen waar en wanneer jullie overgaan tot het invorderen van de benodigde bewijzen. Wat vindt de staatssecretaris van een dergelijke gedraging? Hoe moet de opsporingsdienst in dezen handelen?

Voorzitter. Dan kom ik bij de RCO. In de nota naar aanleiding van het eindverslag hebben de bewindslieden zeer uitvoerig gereageerd op de opmerking van de RCO. Zij hebben daaraan bijna vijf pagina's besteed. De RCO heeft toch nog gereageerd en men is het daar met een aantal opmerkingen niet eens. Mij is bekend, dat de staatssecretaris kennis heeft kunnen nemen van de reactie van de RCO. Op bepaalde zaken zijn de collega's al ingegaan, maar wil de staatssecretaris in het algemeen de reactie van de RCO commentariëren?

Voorzitter! Zo nodig zal in de nieuwe wet aan hand van de ervaringen die met deze wetgeving zijn opgedaan, voor bijstellingen worden gezorgd. Ik denk in dit verband aan het gestelde in de evaluatie. De staatssecretaris verwacht dat vanwege de verkiezingen en de kabinetsformatie dit wetsontwerp op 1 januari aanstaande kracht van wet zal krijgen. Wij willen daaraan in ieder geval meewerken en graag morgen al over dit wetsontwerp stemmen.

De heer **Lonink** (PvdA): Voorzitter! Onze fractie kan er ook mee instemmen dat morgen over het wetsvoorstel wordt gestemd.

De **voorzitter**: De eensgezindheid was redelijk duidelijk.

Staatssecretaris **Van Rooy**: Voorzitter! Ik wil beginnen met de geachte afgevaardigden hartelijk dank te zeggen voor hun waardevolle opmerkingen en natuurlijk in het bijzonder voor de brede instemming met het wetsvoorstel.

Tegelijk wil ik ook deze commissie hartelijk dank zeggen voor de buitengewoon constructieve wijze waarop we in de afgelopen jaren hebben kunnen samenwerken. De commissie heeft een aanjaagfunctie vervuld en ervoor gezorgd dat we niet twee sporen achter elkaar volgen maar twee sporen naast elkaar. De brede steun van de leden heeft ertoe geleid, dat het programma geheel afgerond kon worden met drie generieke onverbindendverklaringen en met de herziening van de WEM nu om de nieuwe aanpak effectief te maken. Ten slotte is ervoor gezorgd, dat de adviesaanvraag op tijd naar de SER en de Commissie economische mededinging kon. Zonder de steun van deze commissie was dat allemaal niet mogelijk geweest.

Dit alles heeft er ook toe geleid dat we langs twee sporen konden werken en dat we niet alleen aan de nieuwe wet hebben gewerkt. Daardoor zie je nu dat het mededingingsbeleid, het beleid dat gericht is op meer marktwerking, is veranderd en dat dit steriele beleidsterrein veel dynamischer is geworden. Langzamerhand wordt nu, ook voor de markt, zichtbaar wat het verbieden van kartels voor de ondernemers oplevert. In het begin waren er bij het midden- en kleinbedrijf op zijn zachtst gezegd grote aarzelingen en vroeg men zich af of een aanscherping van het kartelbeleid wel in het belang van die bedrijfstak was. Het is plezierig te mogen ervaren, dat van die grote aarzelingen geen sprake meer is, dat de stemming is omgeslagen en dat men tot het besef is gekomen dat dit beleid volstrekt de belangen van het midden- en kleinbedrijf dient. Geleidelijk wordt in deze sector bij de bedrijven duidelijker welke kartels bestonden. Voorheen wist men niet eens dat die bestonden. Toch kreeg men wel te maken met de effecten van die kartels.

Voorzitter! Ik wil vervolgens ingaan op de laatst gestelde vraag. Ik hoop dat met de duidelijke medewerking van deze Kamer – ik heb begrepen dat de Eerste Kamer dezelfde houding aanneemt – het zeer wel mogelijk moet zijn om dit wetsvoorstel per 1 januari kracht van wet te laten hebben. Daarmee kunnen dan ook de generieke onverbindendverklaringen in de praktijk effectiever toegepast worden.

Er is een enkele vraag gesteld die specifiek betrekking heeft op het wetsvoorstel. Ik doel nu op de vraag van de heer Lonink over het begrip "onderling afgestemd feitelijk gedrag". Hij vroeg: waarom wordt op dit beleidsterrein niet de hele systematiek van Brussel overgenomen? Weliswaar wordt het begrip overgenomen, maar nog niet het beleid dat hierbij hoort.

Hierop heb ik twee antwoorden. Allereerst wijs ik erop, dat van die overname wel sprake zal zijn bij de introductie van de nieuwe mededingingswet. Dan zal het Brusselse beleid op dit terrein ook in Nederland wet worden. Op dit moment is dat naar mijn mening nog niet mogelijk, omdat zo iets een zeer forse verandering van de Wet economische mededinging en het mededingingsbeleid is en dat past niet bij een partiële herziening van die wet. Zo iets betekent een zeer fundamentele herziening. Daarom is het begrip "onderling afgestemd feitelijk gedrag" nu alleen gerelateerd aan de onverbindendverklaringen. Ik doel op kartels die verboden zijn op grond van de onverbindendverklaringen en gedragingen die deze verboden dreigen te omzeilen. Dat feitelijk onderling afgestemd gedrag wordt nu ook verboden. Het is geen algeheel verbod, maar alleen gerelateerd aan de onverbindendverklaringen. Dat past heel goed in de systematiek van de wet. Het maakt de onverbindendverklaringen veel effectiever. Op die wijze moet u dit begrip in deze wet zien. De bredere aanpak komt; die zit heel duidelijk in de adviesaanvraag over de nieuwe mededingingswet.

Past het om in een nationaal systeem van strafrechtelijke handhaving te verwijzen naar vrijstellingen in Europese verordeningen, waarvoor een bestuursrechtelijk systeem van handhaving geldt? Zitten daar geen onzekerheden, geen grijze zones tussen? Met de verwijzing naar de EG-vrijstellingen wordt bereikt dat er op de strafrechtelijk gehandhaafde verbodsmatregelen bepaalde uitzonderingen zijn toegestaan, waarvan de reikwijdte wordt bepaald door de EG-verordeningen. Ik zie absoluut niet waarom een normstelling die deels ontleend is aan het bestuursrechtelijke systeem niet zou kunnen functioneren in het huidige strafrechtelijk gehandhaafde systeem. Er is

geen principieel verschil tussen. Ook in het huidige systeem zitten nu al heel duidelijke verbodselementen. Ik noem het al veel langer bestaande verbod van verticale prijsbinding voor bepaalde producten. Ook dat wordt uitstekend gehandhaafd op basis van het strafrechtelijke systeem. Misschien is het wel zo belangrijk dat noch de ECD, noch het openbaar ministerie, de uitvoerende instanties die daar straks mee moeten werken, op dit punt enig probleem zien. Evenmin heeft de Raad van State, die dergelijke zaken altijd principieel en kritisch bekijkt, op dit punt enige opmerking gemaakt. Ik verwacht dan ook niet dat er op dit terrein problemen zullen rijzen.

De heer Van Erp heeft mij gevraagd, commentaar te geven op de RCO-reactie. Mij is geen RCO-reactie bekend, dus dan is het ook wat moeilijk om daar commentaar op te geven. Op het eerste commentaar zijn wij in de stukken uitvoerig ingegaan, maar een verdere reactie is mij onbekend.

De heer **Van Erp** (VVD): Neemt u mij niet kwalijk. Ik had de indruk dat u de reactie wel had gekregen. Als dat niet zo is, spijt dat mij.

Staatssecretaris **Van Rooy**: Ik hoor dat wij de reactie om twaalf uur hebben gekregen. Toen zat ik nog in een ander overleg, dus dat is wat kort dag.

Voorzitter! Ik kom bij het punt van de druk die een leverancier kan uitoefenen, bijvoorbeeld door leveringsweigering. Dit kan op dit moment onder de huidige wet al aangepakt worden op grond van misbruik van een economische machtspositie. De Vihamij-zaak van jaren geleden is daar een heel duidelijk voorbeeld van. Op dat punt verandert deze wetswijziging zeker niets.

Het punt van de sancties komt in de adviesaanvraag heel duidelijk aan de orde bij de verandering van het handhavingssysteem van een strafrechtelijke handhaving naar een bestuursrechtelijke handhaving. Uiteraard zal er ook naar een ander systeem van sancties worden overgegaan. Een van de argumenten om over te stappen naar die nieuwe aanpak van handhaving is dat je daarmee veel beter in staat bent om een parallelle invulling te krijgen à la Brussel. Je bent niet meer gebonden

aan de maxima van de Wet economische delicten. Dat betekent dat er aanzienlijk forsere boetes mogelijk zijn, die dat preventieve effect kunnen hebben. De heer Lonink noemde dat het element van de rechtszekerheid. Ik hoop dat die rechtszekerheid zo uitpakt dat bedrijven vermijden dat er forse sancties worden getroffen. Overigens is er nu al een zaak in de bouw waarbij in de schikking wel degelijk ook het genoten voordeel is meegenomen. Dat blijft altijd een wat bijzondere aanpak.

De heer Van Erp heeft opnieuw gewezen op de notarissen. Op dit punt verandert er niets door het nieuwe begrip "ondernemer" dat in de wet geïntroduceerd wordt. Ook in de huidige WEM, met de limitatieve opsomming van vrijeberoepsbeoefenaren, worden de notarissen genoemd. Dat was het aangrijpingspunt voor het beleid dat zich in de afgelopen jaren en zeer recent ontwikkeld heeft. Er wordt consequent een vervolg aan gegeven. De tarieven van de notarissen zullen geleidelijk aan vrij gemaakt moeten worden.

De heer Van Erp heeft verwezen naar de brief van 25 maart, die ik samen met collega Kosto van Justitie heb verstuurd. De brief was aanvankelijk van hem alleen, maar ik was van mening dat de zaak ook Economische Zaken regardeerde en heb erop aangedrongen om de brief beiden te ondertekenen. Op die manier gaat de brief ook naar deze commissie. Het moest allemaal wat snel. Er is wel een handtekening toegevoegd, maar de ik-vorm is gehandhaafd. De brief moet vooral gelezen worden als gericht aan zowel de Commissie voor justitie als de Commissie voor economische zaken.

De heer **Van Erp** (VVD): Ik vind het minder belangrijk of de brief in de ik- of wij-vorm is geschreven. Wie er ook ondertekent, altijd spreekt hij of zij namens de regering. Ik citeer uit de brief:

In de vergadering van uw Kamer van 24 maart jongstleden heb ik mij naar aanleiding van een vraag van de heer Korthals nogmaals bereid verklaard over de notariële tarieven een debat te houden. In afwachting daarvan, zo heb ik toegezegd, zal er geen bijstelling van de tarieven plaatsvinden.

Welnu, als men bereid is om een debat te houden, dan is men ook

bereid te luisteren naar argumenten. Stel dat het kabinet wordt overtuigd door de argumenten van de zijde van de Commissie voor justitie. Wat gebeurt er dan?

Staatssecretaris Van Rooy: Daarom is het nu juist zo goed dat zowel de staatssecretaris van Justitie als de staatssecretaris van Economische Zaken de brief heeft ondertekend. Ik roep in herinnering hoezeer u mij in de afgelopen jaren opgeroepen hebt om juist op het terrein van de notarissen tot meer vrije-marktwerking over te gaan en af te stappen van het systeem van vaste tarieven. Ik heb er het volste vertrouwen in dat het mondeling overleg tot een goed resultaat zal leiden en dat de sterke argumenten tegen het handhaven van de vaste tarieven de Kamer zullen overtuigen. Ik hoop uiteraard ook daar weer op uw medewerking en support te kunnen rekenen. Het gaat er niet om of de notaris wel of niet onder het begrip "ondernemer" valt. Het heeft betrekking op de in voorbereiding zijnde adviesaanvraag aan de commissie economische mededinging over de wijze waarop de geleidelijke overgang van vaste naar vrije tarieven vorm zal krijgen. Daarover gaat het overleg.

De heer Lonink (PvdA): Dit punt is indertijd door het kabinet uit de notariswet gehaald. Ik hoor nu dat wij het ook weer apart gaan behandelen. Ik ben daar wel voor, want op dat moment is Economische Zaken er ook weer bij betrokken. Hoe is het verdere tijdspad? Wordt het nu niet meer bij de wet betrokken? Het kabinet heeft eerst de lijn getrokken van een onafhankelijk onderzoek door KPMG. Dat onderzoeksresultaat en het kabinetsstandpunt daarover zijn duidelijk. Hoe ziet de staatssecretaris dit verder?

Staatssecretaris Van Rooy: Het was uit de concept-notariswet gehaald die voor advies naar de Raad van State is gegaan, omdat op dit punt nader onderzoek nodig was. Dat betrof ook de gehele inkomenspositie van de notarissen. Dat onderzoek heeft inmiddels plaatsgehad. Dat heeft tot de conclusie in de ministerraad geleid, dat het wenselijk is dat de notaristarieven verder worden vrijgemaakt en dat er daarnaast in de systematiek een aantal waarborgen is ten aanzien van

minvermogens en voor eventuele massale deconfitures van notarissen. In dat geval kan worden ingegrepen. Dit geheel is nu voor spoedadvies naar de Raad van State. Het zal dan in zijn totaliteit als wetsvoorstel bij de Kamer aan de orde komen.

Het is, op weg naar de situatie van vrije tarieven, goed om een geleidelijke overgang te realiseren. Dat zal uiteindelijk zijn beslag krijgen rond het moment waarop de nieuwe notariswet door beide Kamers heen is. Dat laat onverlet dat ook op basis van de huidige Wet economische mededinging en op basis van de huidige Wet op het notarisambt de tariefafspraken van de notarissen volledig onder het generieke verbod op horizontale prijsafspraken vallen. Vandaar dat de notarissen een ontheffingsaanvraag hebben ingediend. Deze ontheffingsaanvraag zal binnenkort voor advies worden voorgelegd aan de Commissie economische mededinging. Daar lopen de twee sporen als het ware weer parallel. De ontheffingsaanvraag zal zo dienen te worden ingericht, dat zij spoort met het uiteindelijke doel van de wet om toe te groeien naar het systeem van vrije tarieven. Over die aanpak zal apart mondeling overleg plaatsvinden, waarop wij nu een klein voorschotje hebben genomen.

De heer Van Erp (VVD): Hoe verhoudt deze brief zich tot het persbericht dat enkele weken geleden is uitgegeven over de notaristarieven? In de brief staat duidelijk dat er een adviesaanvraag komt, dat de broederschap nog gelegenheid krijgt om tegen het advies bezwaar te maken en dat het advies en dus een eventuele wijziging van de tarieven pas daarna zullen worden geëffectueerd. Hoe verhoudt zich dat tot het persbericht dat enkele weken geleden is uitgekomen.

Staatssecretaris Van Rooy: Voorzitter! Ik vrees dat ik in herhaling val. Het persbericht dat enige weken geleden is uitgebracht, bevat het kabinetsstandpunt over de wijze waarop de tarievenproblematiek in de concept-notariswet vorm zal krijgen. Het was theoretisch een mogelijkheid dat het kabinet had besloten om vaste tarieven te handhaven, ondanks de Wet economische mededinging. De Kamer weet dat een lex specialis

altijd boven een lex generalis gaat. Dat was dus een mogelijkheid geweest, maar daarvoor heeft het kabinet uitdrukkelijk niet gekozen. Het heeft gekozen voor de aanpak om de Wet economische mededinging als het ware te blijven volgen en toe te passen, ook met de nieuwe notariswet. Er ligt nu een ontheffingsaanvraag van de broederschap van notarissen, die natuurlijk haar beslag moet krijgen. De Kamer wenst immers ook dat wij de Wet economische mededinging goed uitvoeren. Omdat het in feite al een eerste stap is op weg naar de door ons voorgestane situatie die in de notariswet moet worden gerealiseerd, is het goed om voorafgaand op de feitelijke behandeling van de nieuwe notariswet ter zake met de Kamer overleg te voeren. Zo ligt de situatie.

Vervolgens kom ik te spreken over de definitie van het begrip "ondernemer". De heer Van Erp kan met zijn lange ervaring in de Kamer teruggrijpen naar periodes waarin ik weliswaar ook met mededinging bezig was, maar dan als lid van de Commissie economische mededinging. Ik had toen natuurlijk geen zicht op de discussies die in de Kamer gaande waren. Blijkbaar was het toen de visie dat het begrip "ondernemer" niet te definiëren viel. Ik kan daarvan alleen maar zeggen dat inmiddels de wijsheid blijkbaar is toegekommen. Wij zijn nu immers van oordeel dat het begrip in deze wet heel goed te definiëren is. In dat opzicht is er sprake van een duidelijke progressie. Het begrip is juist zo gedefinieerd dat de nuitsbedrijven waarover de heer Van Erp sprak en de ziekenfondsen daar wel degelijk onder zullen vallen. Ik sluit ook niet uit dat overheidsinstellingen daaronder kunnen vallen. Dan komen wij echter snel in de casuïstiek terecht. Het lijkt mij verstandig om dat uiteindelijk aan de daartoe bevoegde instanties over te laten.

De heer Van Erp (VVD): Dat ben ik met de staatssecretaris eens, ware het niet dat op pagina 5 van de memorie van toelichting staat dat er een uitspraak is van het Hof van Justitie, waaruit blijkt dat ziekenfondsen hier niet onder vallen. De staatssecretaris zegt dat zij een voorbeeld heeft aangehaald, maar nu wij deze wet hebben, vallen zij er wel onder.

Staatssecretaris **Van Rooy**: Daarin heeft u helemaal gelijk. Maar het Europese begrip "onderneming" is niet hetzelfde als het begrip dat wij in de wet hanteren. Het EG-verdrag knoopt aan bij het rechtsobject, de onderneming, en wij knopen, vanwege de systematiek van de Nederlandse wet, nu juist aan bij het rechtssubject. Dat is bijvoorbeeld van belang voor de toerekening van verboden gedragingen. U heeft daarvan gezegd dat het juist daarvoor zo belangrijk is dat je ook die wat bredere definitie hebt. Dat neemt niet weg – dat spreekt voor zichzelf – dat het qua uitwerking voor het overgrote deel van de gevallen parallel blijft lopen, maar de invulling van het begrip "ondernemer" in dit wetsvoorstel heeft te maken met het feit dat alle vrije-beroepers eronder moeten vallen.

De heer **Van Erp** (VVD): Voor juristen is het ongetwijfeld heel duidelijk, maar ondernemers vragen zich alleen maar af of nutsbedrijven en ziekenfondsen onder deze wet vallen wanneer zij zich op de markt begeven. Het antwoord moet "ja" zijn.

Staatssecretaris **Van Rooy**: Het antwoord is "ja".

De heer Van Erp heeft nogal wat vragen gesteld over concrete gevallen van ontheffingen, waarbij hij Fleurop noemde. Ik hoop dat hij er begrip voor heeft dat ik op dit moment niet op die concrete zaak in wil gaan, omdat daarvoor een ontheffingsaanvraag ligt, die de normale weg moet gaan. De organisatie in kwestie moet niet hier horen, wat eventueel de uitslag zal zijn van een heel proces dat we nog moeten doorlopen. Dat moet zorgvuldig behandeld worden, maar in zijn algemeenheid wil ik ervan zeggen dat het natuurlijk allerminst de bedoeling is, nu en in de nieuwe situatie, roomser te zijn dan de Brusselse paus.

Dat brengt mij bij de adviesaanvraag, waarover een aantal vragen is gesteld, met name over de concentratiecontrole. De heer De Jong heeft gelijk als hij zegt dat wij geworsteld hebben en nog steeds worstelen met de vraag of dat nu wel of niet in de adviesaanvraag moet worden opgenomen. Uiteindelijk heb ik ervoor gekozen om het niet te doen, en wel om een aantal redenen. Om te beginnen de meest

pragmatische reden: vanwege het tempo, om de adviesaanvraag op tijd rond te hebben. Het meenemen van concentratiecontrole zou zo complex zijn, dat dit ongetwijfeld tot een forse vertraging in de adviesaanvraag zou hebben geleid. Het tweede punt is dat, ook als je kijkt naar de internationale literatuur op dit punt, het concurrentie- en mededingingsbeleid aan de ene kant en het fusiecontrolebeleid aan de andere kant, steeds meer als twee duidelijk verschillende trajecten worden gezien, die weliswaar familie van elkaar zijn – in beide gevallen gaat het over het functioneren van markten – maar die toch het principiële verschil hebben dat kartels in beginsel slecht zijn voor het functioneren van markten en de economie, terwijl concentraties in beginsel een positieve ontwikkeling zijn in het proces van internationale schaalvergroting, en tevens een heel natuurlijke ontwikkeling vormen in bedrijven. Dat neemt natuurlijk niet weg dat concentraties wel degelijk kunnen leiden tot dusdanige machtsconcentraties, dat die gemakkelijk kunnen leiden tot een monopoliepositie, met misbruik van macht enzovoorts, en dan kom je in feite weer op het terrein van de concurrentie. Een element dat natuurlijk heeft meegespeeld, is dat we lang in de verwachting hebben geleefd dat in Brussel op enig moment de drempels wel zouden worden verlaagd, wat het des te overbodiger maakte om een nationaal pad op te gaan. Dat perspectief is er voor de eerstkomende jaren in ieder geval niet. Ik weet niet of we zo somber moeten zijn om te zeggen: dat zal wel sint-juttemis worden. Aan de andere kant gebiedt de eerlijkheid misschien wel te zeggen, dat de neiging om de subsidiariteit in Brussel zwaarder aan te zetten, zeker voor grote landen een reden kan zijn om te zeggen: wij hebben liever de concentratiecontroles zoveel mogelijk zelf in de hand.

Een ander punt van afweging is het element van deregulering, opnieuw aan de orde geweest tijdens het platform globalisering. De veelheid aan regels, de administratieve lastendruk dwingt tot een heel precieze afweging tussen de baten en lasten voor bedrijven en voor de Nederlandse economie. Je zou bijvoorbeeld denken dat de grotere concentraties die in Brussel aangemeld moeten worden vanwege

de omvang er eerder toe leiden dat er ongewenste machtsposities ontstaan, maar zelfs daar heeft men de ervaring dat het overgrote deel van de aangemelde concentraties goedgekeurd wordt. Ik meen dat de Havilland-zaak de enige concentratie is die in Brussel afgewezen is. De Nederlandse markt is natuurlijk veel kleiner en heeft een dusdanig open karakter, dat er niet zo gemakkelijk monopolieposities ontstaan. Andere aanbieders kunnen dat voorkomen, omdat zij heel gemakkelijk toegang hebben tot de Nederlandse markt. Er zal veel onderzoek moeten plaatsvinden naar concentraties die zich voordoen, maar ik voorspel dat er in bijna 100% van de gevallen gehonoreerd zal worden. Dit punt van overweging moet mijns inziens in de beschouwingen meegenomen worden, zeker in een tijd waarin bedrijven niet te veel belast moeten worden. Er moet nader onderzoek worden gedaan naar de concentratiepotenties in de Nederlandse economie. Juist nu er al een redelijk niveau aan concentraties is, moet goed in de gaten gehouden worden dat verdere concentraties ertoe kunnen leiden dat er machtsituaties ontstaan. Het instrument van artikel 24 inzake misbruik economische machtsposities werkt in zoverre niet, dat daarin wordt uitgegaan van een feitelijke machtspositie. Het eigene aan fusiecontrole is dat het betrekking heeft op het ontstaan van machtsposities. Kortom, hiermee bevestig ik de waarneming van de heer De Jong dat dit een veld is waar wij nog niet helemaal uit zijn. Het is ook heel nuttig om op dit punt de visie van de SER en van de Commissie economische mededinging te vernemen. Ik meen dat een en ander voldoende materiaal zal opleveren om op dit punt tot verantwoorde besluiten te komen.

De heer **Lonink** (PvdA): Ik heb nog een vraag over de uitvoering. Er is gevraagd of gedacht wordt aan het onderbrengen bij de kartelautoriteit. Ik duid daarop, want de staatssecretaris heeft al enige aanzet tot beleid gegeven. Bijvoorbeeld bij de persfusiecontroleregeling is gesteld dat één krantenconsortium niet boven 33% van de markt uit zou moeten komen. Er zijn meer voorbeelden te noemen. Ik denk aan KNP en aan de overname van Van Nelle door Douwe Egberts. In dat verband is de positie op de markt en

de eventuele betrokkenheid daarbij van een kartelautoriteit heel relevant.

Staatssecretaris Van Rooy: De persfusiegedragscode is natuurlijk een heel bijzondere, die naar mijn mening nu juist niet model moet of kan staan voor andere economische activiteiten. Het is een bijzondere markt vanwege de pluriformiteit van de pers. Bovendien heeft de pers voor de Nederlandse samenleving een waarde die boven de puur economische waarde uitstijgt. Een ander bijzonder element is dat je vanwege de aard van het produkt sterk met de Nederlandse markt te maken hebt. De internationale toegang tot die markt is toch van een andere orde dan bijvoorbeeld de toegang tot de markt voor koffie. Daar speelt precies het tegenovergestelde, omdat een sterke machtspositie vaak een basis kan zijn om internationaal een betere positie te realiseren. De concentraties die zich in het bankwezen hebben voorgedaan, zijn bijvoorbeeld in heel belangrijke mate gemotiveerd door de overweging dat de grote Europese banken langs die weg een sterke internationale positie op kunnen bouwen. Daarbij spelen toch andere afwegingen een rol. Een argument tegen vermindering van concurrentie op de nationale markt kan zijn dat je daar de winst op de internationale positie tegenover plaatst.

In de adviesaanvraag kiezen wij heel duidelijk voor uitvoering op afstand van de politiek, vergelijkbaar met het Duitse Bundeskartellamt. Het valt wel onder de ministeriële verantwoordelijkheid, maar deze is vergelijkbaar met de verantwoordelijkheid van de minister van Financiën voor de fiscus. Deze dienst heeft een grote mate van autonomie, maar valt uiteindelijk wel onder de ministeriële verantwoordelijkheid. Een dergelijke aanpak zou naar mijn mening ook het meest dienstig zijn voor een nieuwe kartelautoriteit in Nederland. Daarbij moet je wel de mogelijkheid behouden dat een minister in uitzonderlijke gevallen kan ingrijpen en een aanwijzing kan geven aan de kartelautoriteit, als daar andere, zwaarwegende belangen mee gediend zijn. Dat is in het Duitse systeem ook het geval. In uitzonderingssituaties zijn daar ook wel aanwijzingen gegeven. Zou ooit besloten worden tot concentratie-toezicht, dan lijkt het mij inderdaad

voor de hand liggend dat een dergelijke instantie daarmee belast zal zijn, maar dan moet natuurlijk eerst de vraag worden beantwoord of je een dergelijk toezicht wenselijk acht.

De heer De Jong (CDA): Voorzitter! Ik heb nog een opmerking ter ondersteuning van de staatssecretaris. Je ziet een beweging op gang komen dat men zich via een lex specialis onder de WEM uit probeert te werken. De notarissen zijn daarvan een voorbeeld. Wij zullen de staatssecretaris blijven steunen bij haar pogingen om haar vinger erachter te krijgen en haar voet tussen de deur te krijgen bij andere departementen, waar dat soort wetten onder vallen.

Ik beveel de staatssecretaris aan om het rapport van de commissie-Willems te lezen over de zorgsector, met name de geschiedschrijving, waaruit duidelijk blijkt wat in de afgelopen jaren de knelpunten zijn geweest. Er zitten niet zo heel veel duidelijke conclusies en aanbevelingen in dat rapport. Een van de weinige die er wel in staan, is dat zonder een effectief mededingingsbeleid binnen deze sector van een stelselherziening niets terecht zal komen.

De staatssecretaris zal dan ook door deze commissie worden gesteund, wanneer zij op het gebied van de zorg kan komen tot meer werkzame mededinging. Dit zeg ik niet alleen tot de staatssecretaris, maar ook tot onszelf, want wij zullen deze discussie binnen onze fracties moeten voeren met de mensen die zich met deze terreinen bezighouden. Het feit dat de staatssecretaris medeondertekenaar wordt van dit soort zaken, juichen wij van harte toe.

De heer Van Erp (VVD): Voorzitter! Vindt de heer De Jong dat apothekers ook onder de Wet economische mededinging moeten vallen?

De heer De Jong (CDA): Dat lijkt mij wel. De bewegingen die op dit moment op die markt plaatsvinden, worden door ons toegejuicht.

De heer Lonink (PvdA): Voorzitter! In aansluiting hierop kan ik zeggen dat er op dit terrein nog een hoop te doen is voor de nieuwe staatssecretaris of minister. Ik heb hiervan al voorbeelden genoemd. Deze zijn er

ook op het gebied van de zorg, denk aan apothekers, geneesmiddelen en specialisten. In het verleden is te veel het begrip vrije marktwerking gehanteerd. Wellicht is via de Wet economische mededinging meer winst te boeken in deze sector.

Ik zou graag iets meer willen horen over onderling afgestemd feitelijk gedrag. Dit voorstel is in ieder geval een verbetering. Ik heb begrepen dat wij in de richting gaan van Europees recht op dit gebied. Wij zijn blij met de toezegging van de staatssecretaris om de definiëring in de nieuwe wet goed te regelen. Ik heb nota genomen van deze opmerking. Wij wachten af of het inderdaad gebeurt.

Ik wil ook nog even ingaan op de leveringsweigering. De staatssecretaris stelt dat deze kwestie via de economische machtsposities geregeld wordt. Dat is waar, maar hoe werkt dat dan? Neemt bijvoorbeeld onder de werking van de nieuwe wet de kartelautoriteit daarin zelf een positie in? Of wordt toch afgewacht of er een klacht binnenkomt? Ik kan mij voorstellen dat als iemand op basis van een economische machtspositie geconfronteerd wordt met het feit dat hij een bepaalde prijs moet handhaven, hij terughoudend zal zijn met het indienen van een klacht. Hij zal daarvan de gevolgen op korte termijn ondervinden, omdat hij dat produkt dan misschien niet meer kan leveren.

De staatssecretaris heeft in feite geen antwoord gegeven op de vraag van de heer Van Erp die ervoor pleitte, soms leveringsweigering te accepteren. De staatssecretaris accepteert dat in principe niet. Zo leg ik haar antwoord althans uit. Zou zij nog eens op deze casus willen ingaan? Ik steun haar als zij zegt dat leveringsweigering in principe niet mogelijk moet zijn. Ik zie ook wel het punt van exclusiviteit, vooral met betrekking tot kleding. Ik zie die exclusiviteit niet als een zwaarwegend punt.

Ik ben blij met de opmerkingen over concentratiemogelijkheden. De staatssecretaris heeft de afgelopen jaren sterk de nadruk gelegd op aansluiting bij Europa. De tendens gaat nu echter, waarschijnlijk onder invloed van de discussie in Europa over subsidiariteit, in de richting van het belang van de nationale positie en de gevolgen voor de concurrentiepositie. Daarom zou soms

afwijking van het Europese recht mogelijk moeten blijven. Ik hoor in haar uitspraken nu veel meer nuances dan enige tijd geleden.

De heer **Van Erp** (VVD): Voorzitter! Ik dank de staatssecretaris voor haar antwoorden. Ik wil even ingaan op de opmerking van de heer Lonink over exclusiviteit. Een exclusief merk verliest de exclusiviteit wanneer het algemeen verkrijgbaar is. In bepaalde situaties zou leveringsweigering mogelijk moeten zijn.

Ik begrijp het wel een beetje dat de staatssecretaris de verleiding heeft weerstaan om in te gaan op mijn opmerkingen over de Economische controledienst, klachten en een eventuele journalist die zegt niet eerder te zullen publiceren dan nadat hij gewaarschuwd wordt dat er een inval komt.

Staatssecretaris **Van Rooy**: Ik wil meteen met de laatste vraag beginnen. De Economische controledienst krijgt door deze wetswijziging de mogelijkheid zelf veel actiever onderzoek te doen. Nu kan dat alleen gedaan worden op basis van een vermoeden dat er strafrechtelijk iets niet in de haak is. Straks heeft deze dienst meer mogelijkheden waarvan ik een preventief effect verwacht. Ik kan mij geen situaties voorstellen waarbij dergelijke afspraken gemaakt worden tussen journalisten en de ECD. Als het gaat om het bestrijden van kartels, kan de pers een heel nuttige rol vervullen. Consumentenorganisaties doen dat bijvoorbeeld ook. Publikaties in een consumentengids kunnen een belangrijke functie vervullen om verkeerde situaties aan de kaak te stellen. Het ligt misschien iets anders dan in de situatie die de heer Van Erp in gedachten heeft.

De heer **Van Erp** (VVD): De staatssecretaris is de afgelopen weken misschien weg geweest?

Staatssecretaris **Van Rooy**: Neen, daarom kan ik ook zinspelen op hetgeen de heer Van Erp in gedachten heeft.

Wat de alleenverkoop van bijvoorbeeld parfums betreft, heeft de heer Van Erp gelijk, dat dit voor bepaalde typen midden- en kleinbedrijf een belangrijke randvoorwaarde kan zijn om de zaak te kunnen profileren. De produkten die zij verkopen, zijn niet in iedere

supermarkt verkrijgbaar. Er zijn in het Europese mededingingsrecht mogelijkheden voor vormen van selectieve distributie. Er zijn ook mogelijkheden voor ontheffingsaanvragen. Het gaat erom, wat dienstig is in het goed functioneren van markten en een gezond bedrijfsleven. Het kan heel gezond zijn voor het bedrijfsleven, dat er differentiatie in de markt is om het grauwe grijze tegen te gaan.

De heer Lonink sprak over klachten bij de ECD. De ECD kan op eigen initiatief op onderzoek uitgaan en zaken aan de orde stellen. Het kan ook gebeuren op basis van klachten. Die klachten hoeven niet direct betrekking te hebben op het bedrijf in kwestie dat met druk van de toeleverancier te maken heeft. Ook de consument of de organisatie die de belangen van de consument behartigt kan er nadeel van hebben. Er zijn verschillende variaties mogelijk. Ik verwijs naar de positie van makelaars en notarissen, waarbij de Vereniging Eigen Huis een rol heeft vervuld. Het is een goed voorbeeld van een organisatie die een nuttige tegenkracht in de economie vervult.

Ten slotte dank ik de heer De Jong voor zijn verwijzing naar het rapport-Willems. Wij zullen dat met veel belangstelling lezen. Meer dan sterk is bij ons de indruk aanwezig, dat de zorgsector een buitengewoon mooi terrein is voor de mededinging. Wij hebben al de eerste belangrijke stappen gezet via het rapport van de interdepartementale werkgroep geneesmiddelen. Het was een taaie, maar boeiende gang door de wereld van de geneesmiddelendistributie. Het alleen maar kijken naar de Wet economische mededinging in het verleden was een moeilijk punt. Als er onvoldoende marktwerking is, moet de Wet economische mededinging dat even aanpakken, zo werd geredeneerd. Dat werkt niet, omdat sprake is van vele bijzondere posities. Je komt er nooit met alleen de Wet economische mededinging. In de geneesmiddelensector hebben wij 50 regelingen geïdentificeerd die een efficiënte distributie in de weg staan. Het was een goede vingeroefening voor dat type activiteiten, die in de komende jaren veel breder zullen moeten plaatsvinden in de zorgsector. Ik kan mij ook onderwijs en transport voorstellen, waar boeiende verkenningen uitgevoerd kunnen worden. Ik deel de visie van

de heer Lonink, dat de opvolger op deze plek heel veel mooi werk te doen heeft.

De **voorzitter**: Ik stel vast, dat iedereen er formeel mee instemt, dat dit wetsvoorstel op de stemmingslijst voor morgen wordt geplaatst.

Sluiting 13.50 uur